

---

# ADVIES

## Ontwerpbestek voor de opmaak van het milieueffectenrapport betreffende het Renature-Plan

---

Aanvrager

Staatssecretaris Ans Persoons

Aanvraag ontvangen op

24-07-26

Advies aangenomen door de Raad voor  
het Leefmilieu op

15-09-26

## Vooraf

Op 24 juli 2026 heeft de **Raad voor het Leefmilieu** (hierna « de Raad ») een adviesaanvraag ontvangen met betrekking tot het ontwerpbestek voor het milieueffectenrapport (MER) van het toekomstige Renature-Plan.

Overeenkomstig de bepalingen van de ordonnantie betreffende de milieueffectenbeoordeling van bepaalde plannen en programma's moet de opstelling van elk nieuw gewestelijk plan of programma vergezeld gaan van een milieueffectenrapport. Dit rapport heeft tot doel de waarschijnlijk significante effecten van de uitvoering van het betreffende plan of programma in kaart te brengen, te beschrijven en te beoordelen, teneinde het, indien nodig, mogelijk te maken de beoogde maatregelen aan te passen, aan te vullen of bij te sturen.

Het ontwerpbestek dat ter advies aan de **Raad** werd voorgelegd, heeft tot doel de inhoud en de uitvoeringsmodaliteiten van het toekomstige milieueffectenrapport van het Renature-plan vast te leggen. Dit plan beoogt het in 2016 aangenomen Natuurplan bij te werken en tegelijkertijd de nieuwe verplichtingen op te nemen die voortvloeien uit de Europese verordening inzake natuurherstel. Het vormt daarmee een belangrijk strategisch instrument voor het behoud en het herstel van de biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

## Advies

### 1. Algemene beschouwingen

#### 1.1 Analyse van de milieueffecten

De **Raad** is ingenomen met het bijzonder uitgebreide toepassingsgebied van het ontwerpbestek. Dit voorziet in een grondige analyse van de milieu-, gezondheids- en sociaaleconomische effecten van het toekomstige Renature-plan, waarbij een breed scala aan thema's aan bod komt, zoals biodiversiteit, groene en blauwe ruimten, luchtkwaliteit, bodem, water, klimaat, menselijke gezondheid, productie- en consumptiepatronen, mobiliteit en sociaaleconomische uitdagingen.

De **Raad** is van mening dat deze globale aanpak bijzonder relevant is, gezien het transversale karakter van de uitdagingen op het gebied van natuur en biodiversiteit in de stedelijke omgeving.

Daarnaast juicht de **Raad** het toe dat het bestek voorziet in een analyse van de directe en indirecte effecten van het plan, evenals van de neven-, cumulatieve en synergie-effecten. Hij is van oordeel dat deze methodologie een totaalbeeld kan geven van de mogelijke effecten van het toekomstige Renature-plan.

De **Raad** merkt echter op dat het ontwerp van Renature-plan niet is bijgevoegd bij het ontwerpbestek dat hem ter advies wordt voorgelegd. Het is derhalve in dit stadium moeilijker om te beoordelen of de voorziene thema's alle effecten bestrijken die uit de doelstellingen, instrumenten en maatregelen ervan kunnen voortvloeien. De **Raad** beveelt aan dat vanaf het begin van de opdracht wordt nagegaan of het bestek is afgestemd op de volledige inhoud van het ontwerpplan en dat elk mogelijk significant effect wordt onderzocht, zelfs indien dit niet expliciet wordt vermeld in de indicatieve lijsten van het bestek.

Meer in het bijzonder wat de biodiversiteit betreft, beveelt de Raad aan dat het MER de maatregelen van het Renature-plan zou onderzoeken in het licht van de uitrol van 5G en de millimetergolven en van hun impact op de fauna en flora<sup>12345</sup>.

Daarnaast beveelt de **Raad** aan dat in het MER de effecten van lichtvervuiling op de biodiversiteit zouden worden geanalyseerd, met name ten aanzien van de effecten ervan op soorten en stedelijke ecosystemen.

De **Raad** beveelt aan dat de analyse van de sociaaleconomische effecten zich niet zou beperken tot de middelen die vereist zijn voor de verschillende actoren, maar ook betrekking zou hebben op de verwachte voordelen van de uitvoering van het Renature-plan, de financieringsbehoeften en de voorziene, zowel publieke als private, middelen. Hij acht het tevens relevant om de eventuele maatregelen of subsidies te identificeren die in strijd zouden kunnen zijn met de hersteldoelstellingen, en deze verschillende elementen te beoordelen in het licht van de te behalen doelstellingen.

De **Raad** is van mening dat het MER het mogelijk zou moeten maken om, voor de relevante doelstellingen van de Europese verordening inzake natuurherstel, een gekwantificeerde stand van zaken op te stellen van de huidige situatie, de te behalen doelstellingen en de nog te overbruggen kloof. Op basis daarvan zou het expliciet moeten beoordelen in hoeverre het bestaande beleid en de bestaande maatregelen het al mogelijk maken om deze doelstellingen te behalen, alvorens de bijdrage van de nieuwe maatregelen die in het Renature-plan zijn voorzien te beoordelen en, indien nodig, de vereiste bijkomende inspanningen in kaart te brengen.

De **Raad** benadrukt dat het van belang is om het methodologische kader te versterken dat van toepassing is op de identificatie, beschrijving en beoordeling van de waarschijnlijk significante effecten. Hij beveelt aan dat het MER zou berusten op een transparante en traceerbare methode die in verhouding staat tot de mate van nauwkeurigheid van het plan en tot de beschikbare kennis en gegevens.

Deze methode zou voor elke maatregel of samenhangende groep van maatregelen de gebruikte gegevens, gehanteerde aannames, criteria voor het kwalificeren van de effecten en regels voor het beoordelen van de aanzienlijkheid ervan moeten verduidelijken. De effecten zouden met name moeten worden gekarakteriseerd ten aanzien van hun intensiteit, ruimtelijke omvang, duur, omkeerbaarheid, waarschijnlijkheid, directe of indirecte aard, cumulatieve effecten, gevoeligheid van het betrokken leefmilieu en betrouwbaarheidsniveau van de beoordeling.

De **Raad** beveelt aan dat in de methode expliciet onderscheid wordt gemaakt tussen een aangetoond ontbreken van effect, een als verwaarloosbaar beschouwd effect, een onzeker effect en een effect dat niet kon worden beoordeeld. Tekortkomingen in de gegevens, onzekerheden en methodologische beperkingen zouden expliciet moeten worden aangegeven, evenals de gevolgen daarvan voor het betrouwbaarheidsniveau en de reikwijdte van de conclusies. Onvoldoende kennis of de onmogelijkheid om een mogelijk significant effect voldoende te beoordelen, mag niet worden gelijkgesteld met het ontbreken van een effect. Wanneer een robuuste kwantificering niet mogelijk is,

<sup>1</sup> <https://www.pos.entomologia.ufv.br/wp-content/uploads/2021/06/Artigo-semina%CC%81rio-Lara-Collares.pdf>

<sup>2</sup> <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36336097/>

<sup>3</sup> <https://www.frontiersin.org/journals/public-health/articles/10.3389/fpubh.2025.1693873/full>

<sup>4</sup> [Tree Damage Caused by RF Radiation 2005-2025 web.pdf](#)

<sup>5</sup> [De blootstelling van wilde dieren aan radiofrequente elektromagnetische velden aanpakken: tijd voor actie | Environmental Science & Technology Letters | ACS Publications](#)

zou het MER ordes van grootte moeten vermelden of gebruik moeten maken van een gemotiveerde semi-kwantitatieve inschatting, die in verhouding staat tot de nauwkeurigheidsgraad van het plan. Wanneer deze benaderingen het niet mogelijk maken om de effecten voldoende te karakteriseren, zou het MER moeten verduidelijken welke bijkomende analyses nodig zijn, welke voorzichtige aannames zijn gehanteerd en welke eventuele opvolgingsmaatregelen zijn voorzien.

Daarnaast stelt de **Raad** vast dat verschillende methodologische aspecten in de loop van de opdracht zullen worden verduidelijkt in het kader van de uitwisselingen tussen het studiebureau en de instanties die belast zijn met de opvolging van de studie. Om de transparantie van de beoordelingsprocedure te waarborgen, beveelt hij aan dat de aan het begin van de opdracht opgestelde methodologische kadernota als bijlage bij het MER zou worden gevoegd of daarin zou worden opgenomen. De **Raad** acht het tevens nuttig dat de belangrijkste methodologische elementen die tijdens de opvolging van de studie worden besproken, in het rapport zouden worden vastgelegd of voor het publiek toegankelijk zouden worden gemaakt, teneinde een beter begrip te bieden van de keuzes die tijdens de evaluatie werden gemaakt.

## 1.2 Afstemming op het gewestelijke en supraregionale beleid

De **Raad** juicht het toe dat er belang wordt gehecht aan de analyse van de samenhang tussen het toekomstige Renature-plan en de verschillende strategische en regelgevende kaders die op internationaal, Europees, nationaal en gewestelijk niveau van toepassing zijn.

De **Raad** is van oordeel dat de geplande analyse het mogelijk zal maken om de interacties tussen het toekomstige Renature-plan en het overige gewestelijke overheidsbeleid, met name op het gebied van klimaat, water, mobiliteit, ruimtelijke ordening en hulpbronnenbeheer, adequaat in kaart te brengen.

De **Raad** is van mening dat er bijzondere aandacht zou moeten worden besteed aan de analyse van de samenhang tussen het Renature-plan en het Gewestelijk Bestemmingsplan (GBP). Gezien de mogelijke spanningen die kunnen bestaan tussen de doelstellingen inzake natuurbehoud en -herstel enerzijds en de doelstellingen inzake woningbouw en stedelijke verdichting anderzijds, lijkt deze afstemming hem een centraal aandachtspunt van de evaluatie te vormen. De **Raad** is tevens van mening dat het zinvol zou zijn om bijzondere aandacht te besteden aan de Richtplannen van Aanleg (RPA), evenals aan de gewestelijke strategieën en plannen op het gebied van huisvesting.

Daarnaast merkt de **Raad** op dat het nationale herstelplan dat aan de Europese Commissie wordt voorgelegd, het resultaat zal zijn van een samenvoeging van de plannen van de drie Gewesten, aangevuld met een federaal luik gewijd aan het mariene milieu. Hij beveelt aan dat het MER de afstemming van het Renature-plan op de Waalse en Vlaamse plannen zou onderzoeken, om eventuele inconsistenties of lacunes aan de gewestelijke grenzen te voorkomen.

## 1.3 Analyse van de alternatieven

De **Raad** stelt vast dat het bestek voorziet in de uiteenzetting en analyse van alternatieven, overeenkomstig de eisen die van toepassing zijn op de milieueffectenrapporten. De wijze waarop deze alternatieven worden gedefinieerd en beoordeeld, wordt in het aan hem ter raadpleging voorgelegde document echter nog onvoldoende uitgewerkt.

De **Raad** beveelt dan ook aan om de verwachtingen met betrekking tot de identificatie, rechtvaardiging en vergelijkende beoordeling van de geplande alternatieven nader te verklaren. Hij is van mening dat

deze aanpak een essentieel onderdeel vormt van het MER en dat hierdoor de keuzes die in het toekomstige Renature-plan worden gemaakt, vollediger zullen kunnen worden toegelicht.

De **Raad** beveelt aan dat de alternatieven voldoende van elkaar verschillen om de strategische keuzes te onderbouwen en dat ze worden vergeleken op basis van soortgelijke criteria, aannames, tijdshorizonten en detailniveaus. De analyse zou een scenario moeten omvatten zonder nieuw Renature-plan, waarbij rekening wordt gehouden met het beleid en de maatregelen die al onafhankelijk daarvan zijn aangenomen. Afhankelijk van de inhoud van het plan zullen de alternatieven met name betrekking kunnen hebben op het ambitieniveau, de locatie, het tijdschema, de ingezette instrumenten, de beheersmodaliteiten en de prioriteit die wordt gegeven aan het voorkomen van aantastingen, de bescherming van bestaande habitats of het herstel daarvan.

Tevens beveelt de **Raad** aan dat bij de analyse van de alternatieven rekening zou worden gehouden met het juridische statuut van de geplande maatregelen. Eenzelfde maatregel kan immers verschillende effecten hebben, naargelang deze op basis van stimulansen of op dwingende wijze wordt uitgevoerd ; dit onderscheid zou derhalve moeten worden beschouwd als een relevante variant bij de beoordeling van de milieueffecten.

## 1.4 Termijn

De **Raad** merkt op dat de voorziene termijn van 16 weken voor de uitvoering van het MER bijzonder ambitieus lijkt ten aanzien van de omvang van het toekomstige Renature-plan, het transversale karakter ervan en het grote aantal te analyseren thema's. De **Raad** verzoekt de bevoegde instantie dan ook ervoor te zorgen dat dit tijdschema niettemin de uitvoering van een voldoende grondige en rigoureuze analyse van de milieueffecten van het plan mogelijk zou maken.evens beveelt de **Raad** aan dat Leefmilieu Brussel de dienstverlener vanaf het begin van zijn opdracht alle beschikbare gegevens, studies en analyses ter beschikking zou stellen die de uitvoering van het MER kunnen vergemakkelijken, zodat deze het tijdschema kan naleven en tegelijkertijd de kwaliteit van de analyse kan waarborgen.

## 2. Bijzondere beschouwingen

### 2.1 Herstel van de stedelijke ecosystemen

De **Raad** merkt op dat het stedelijke aspect van het herstel van de ecosystemen, waarop de Europese verordening inzake natuurherstel betrekking heeft, in het ontwerpbestek maar weinig aan bod komt.

De **Raad** beveelt aan dat het MER de gekozen geografische perimeter voor de toepassing van de bepalingen inzake de stedelijke ecosystemen (de volledige agglomeratie of delen daarvan) zou onderbouwen, de gevolgen ervan zou evalueren en de berekeningsgrondslagen openbaar zou maken.evens beveelt hij aan dat het MER de betrouwbaarheid van de vaststelling van de referentiesituatie zou beoordelen, met name indien het jaar 2024 niet als zodanig zou kunnen worden weerhouden.

De **Raad** beveelt aan dat het MER de gevolgen zou analyseren van de verschillende modaliteiten en uitsluitingen die van toepassing zijn op de regels voor het behoud en de uitbreiding van groene ruimten en de boomdekking, en dat een indicator inzake ecologische kwaliteit de oppervlakte-indicatoren zou aanvullen, ook bij de vergelijking van de alternatieven. Tot slot beveelt hij aan dat het MER de methode voor het vaststellen van de verwachte bevredigende niveaus nader omschrijft, rekening houdend met de territoriale spreiding ervan, om te voorkomen dat eventuele ongelijkheden achter een gewestelijk

gemiddelde worden verborgen. Een referentiepunt zoals het « 3-30-300 »-principe zou een bijkomend ijkpunt kunnen vormen op het gebied van blootstelling aan vegetatie, boomdekking en toegang tot groene ruimten, maar zou niet in de plaats mogen komen van indicatoren met betrekking tot ecologische kwaliteit, functionaliteit van habitats, volle grond, connectiviteit en territoriale kwetsbaarheid.

## 2.2 Druk op groene ruimten en natuurgebieden

De **Raad** merkt op dat het ontwerpbestek voorziet om de effecten te onderzoeken van evenementen en sociaal-recreatieve activiteiten op groene ruimten en natuurgebieden. Hij beveelt aan dat deze kwestie ook wordt meegenomen in de beoordeling van de maatregelen van het Renature-plan, wanneer deze de toegankelijkheid, de inrichting, het bezoekersaantal of het gebruik van deze ruimten kunnen beïnvloeden.

In dit geval zou het MER de verwachte maatschappelijke en gezondheidsvoordelen moeten onderzoeken, evenals de mogelijke druk op habitats, soorten en bodems. Het zou met name rekening moeten houden met het seizoensgebonden karakter van het gebruik, vertrapping, bodemverdichting en bodemerosie, verstoring van de fauna, geluid, verlichting, afval en de bijkomende behoeften op het gebied van bewaking, onderhoud en beheer.

Deze analyse zou in verhouding moeten staan tot de graad van nauwkeurigheid van de betrokken maatregelen. Zij zou het mogelijk moeten maken om, indien nodig, vast te stellen of er behoefte is aan het sturen van de bezoekersstromen, het differentiëren van het gebruik, rustperiodes, het beperken van de toegang of het versterken van de beheersmiddelen. Een eventuele verbetering van de toegang tot de natuur zou niet zonder bewijs mogen worden gelijkgesteld aan een verslechtering van de ecologische toestand van de betrokken gebieden.

## 2.3 Weerstandsvermogen van de maatregelen tegen klimaatveranderingen

De **Raad** beveelt aan dat de belangrijkste maatregelen van het Renature-plan worden onderzocht ten aanzien van toekomstige klimaatomstandigheden en aannemelijke extreme gebeurtenissen, met name hittegolven, langdurige droogtes, hevige neerslag, stormen, bosbranden en de effecten die voortvloeien uit de opeenvolging of combinatie daarvan.

In het MER zou een onderscheid moeten worden gemaakt tussen de bijdrage van een maatregel aan de beperking van klimaatveranderingen, de bijdrage aan de aanpassing van het gebied, het eigen vermogen ervan om toekomstige klimaatomstandigheden te weerstaan en het eventuele risico op onaangepastheid. Met name maatregelen die op vegetatie zijn gebaseerd, zouden moeten worden beoordeeld ten aanzien van de beschikbaarheid van water, de kwaliteit en het volume van de bodems, de veerkracht van de gekozen soorten en de middelen die nodig zijn om deze op lange termijn in stand te houden.

## 2.4 Kosten, baten en de kosten van nietsdoen

De **Raad** beveelt aan dat in de sociaaleconomische analyse de kosteneffectiviteit van de belangrijkste maatregelen en alternatieven van het Renature-plan wordt beoordeeld door de benodigde middelen af te zetten tegen de verwachte milieuresultaten. Bij deze analyse zou rekening moeten worden

gehouden met de omvang, duur en waarschijnlijkheid van de ecologische voordelen, zonder dat dit er toe leidt dat de maatregel met de laagste onmiddellijke kosten automatisch de voorkeur krijgt.

Het MER zou ook de belangrijkste verwachte voordelen op de voorgrond moeten plaatsen en, voor zover de gegevens dat toelaten, de vermeden uitgaven en schade.

Het scenario zonder plan zou rekening moeten houden met de kosten van nietsdoen, met name het verlies aan biodiversiteit, connectiviteit en ecosysteemfuncties, de toename van klimaat- en hydrologische risico's en de toename van de toekomstige behoeften op het gebied van herstel, beheer en aanpassing. De onvervangbare ecologische functies en de onomkeerbare verliezen zouden het voorwerp moeten vormen van een afzonderlijke biofysische beoordeling.

\*

\*

\*